

Mirosław Patalon

ORCID: 0000-0003-4914-1106

Pomeranian University of Słupsk

Do we need new translations of classic source texts?

Introduction and outline of the research problem

Man is immersed in language. It is primarily through language that human identity as well as the awareness of individual distinctiveness and its relationship to the environment are shaped. Language enables intentional action by defining its motivations, goals and methods. We grow out of language, in it we interpret all experiences. Thus, language also determines social reality. The sole experience, which is, after all, also inherent in other entities, does not enable the kind of view of reality provided only by naming things, interpreting them, and being open to the interpretation of other *homo loquens* (McLaren 1991: 43).

After all, language is not static; coupled to social structures, it undergoes constant transformation, on the one hand, under the influence of changes in culture, and on the other, being a factor inspiring these changes (Kuhn 1970: 172–175). Symbols that have an impact on people, including signs of language, are linked to their specific environment. This means that they do not have a timeless and uniform power of influence due to the transformation and sometimes even loss of their relevance (Tillich 1994: 137–147). Language – like all empirically verified reality – is temporal and contingent (Rorty 1979: 267).

The above considerations are of great relevance in the field of translation studies, particularly in relation to texts that shape the foundations of culture. In the case of Western civilisation, these are undoubtedly the ancient Greek, Hebrew, Aramaic, Latin, as well as Arabic texts. This article methodologically falls within the field of hermeneutical research, is contributory in nature and, using the example of the *Ecclesiastes*, postulates the need for continuous revision of translations of these works and for new translations into modern languages (Patalon 2017: 73–81). The problem outlined here is of particular important for works of religious provenance,

because religions have a strong tendency to petrify their sacred texts. Some formulations, mainly because of their liturgical use, are a kind of memorial whose violation is undesirable. This was also philosophically and theologically justified by showing constancy as a virtue, deriving it from the idea of the immutability of God.

In the past, such an approach was common not only for individual phrases, but also for entire sets of source texts. An example of this is the *Vulgate*, meaning the translation of the *Old* and *New Testaments* from the original languages into Latin created at the turn of the fourth and fifth centuries by Jerome of Stridon, which was regarded by the Catholic Church as the only authorised translation of the *Scripture* for almost the entire following millennium. This only changed after the Reformation, which resulted in many translations of this source text into national languages, particularly in the 16th century. In Poland, the publication of the *Gdańsk Bible* in 1632 was followed by a long period in which almost no new translations of the *Scriptures* into Polish were produced until the mid-20th century (the exception being the translation of the *Tanakh* by Rabbi Izaak Cylkow).

In the Islamic tradition, it is still believed that only the original Arabic text constitutes the basis for interpreting Muhammad's ideas and for this reason translations into other languages are not authorised as interpretations. Therefore, a reliable Muslim theologian reads the *Quran* in Arabic. Similarly, a Jewish scribe reads the *Torah* in Hebrew to individually reach the heart of the ideas contained therein. Such a methodological approach is in principle in accordance with the principle that has prevailed for many centuries in European science that studying requires knowledge of the original languages, otherwise we are reliant on other people's interpretations (Rummel 1985: 49–51). How, in this light, can we explain the fact that today, so few scholars of various disciplines are able to get directly to the foundations of philosophy and the detailed disciplines of science derived from it in the original languages? Are those performing the studies today universally reliant on the translations of ancient works awaiting them, and therefore on the paths of thought and interpretation established by this? And yet every translation is entangled not only culturally in a neutral sense, but also ideologically (Blumczyński 2006: 110–111). Is it then possible, and to what extent, to have the freedom of thought that is, after all, so crucial in science? The problem becomes even more complicated if we take into account the fact that even within a single language, changes sometimes occur so dynamically that individual words lose their previous meaning so profoundly that a recipient interacting with a once relatively correct translation is nowadays misled (Patalon 2023: 94). Therefore, we call, firstly, for a return to knowledge of the classical languages by reinstating their teaching at secondary school level and, secondly, for continuous work on revising the once recognised translations of the source texts of European culture and making new translations.

Vanity of vanities as an exemplification of the problem

There are numerous examples of the petrification of concepts referred to above. These include the famous phrase “vanity of vanity” from the *Ecclesiastes*. I wrote more extensively about this in *Kohelet taoista* (Patalon 2017: 42–81), revealing the philosophical underpinnings of the attachment to this category perpetuated for centuries in Polish writing. Perhaps the most famous thought of Kohelet (הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל) in the *Warsaw Bible* is translated as follows: “Marność nad marnościami, mówi Kaznodzieja, marność nad marnościami, wszystko marność”. Almost all historical and modern translations include the concept of vanity, which is expressed by the Hebrew word הבל (*hebel*). In ancient Hebrew, it meant movement of air, upward lift, smoke, vapour, fleeting odour, mist (Weeks 2012: 105–118). It occurs in such a context many times in the *Tanakh*, such as: “Gdy będziesz krzyżeć, nie wybawią cię twoje ohydne bożki! Wiatr je wszystkie uniesie, zabierze powiew” (Is 57,13a) and: “Tylko tchnieniem są synowie ludzcy, synowie mężów zaś zawodni, na wadze podnoszą się w górę, wszyscy oni lżejsi są niż tchnienie” (Ps 62,10). Due to the connotation of transience and ephemerality, the word *hebel* was also used to denote the emptiness of idols and the breath of creation. Here are some selected fragments of the *Old Testament* passages in translation of the *Warsaw Bible* where this word occurs: “Za wszystkie grzechy Baaszy i za grzechy Eli, jego syna, które popełnili i którymi przywiedli do grzechu Izraela, pobudzając do gniewu Pana, Boga Izraela, swoim b a ł w o c h w a l s t w e m” (1 Kings 16,13); “Uprzykrzyło mi się życie, nie chcę żyć dłużej. Zaniechaj mnie, bo moje dni są tylko t c h n i e n i e m!” (Job 7,16); “Nienawidzisz tych, którzy czczą m a r n e b a ł w a n y, Ja jednak ufam Panu” (Ps 31,7); “Zaprawdę, człowiek p r z e m i j a jak cień, Zaprawdę, na próżno się miota. Gromadzi, a nie wie, kto to zabierze” (Ps 39,7); “Karami za winę karcisz człowieka i niweczysz jak mól urok jego. Zaprawdę, tylko t c h n i e n i e m jest każdy człowiek. Sela” (Ps 39,12); “Człowiek podobny jest do t c h n i e n i a, dni jego są jak cień, co mija” (Ps 144,4); “Zmienny jest wdzięk i z w i e w n a jest uroda, lecz bogobojna żona jest godna chwały” (Proverbs 31,30).

Despite the relatively wide range of meanings of the word הבל (*hebel*), the vast majority of translations of the *Ecclesiastes* stick faithfully to the traditional Polish translation of the word *marność* [*vanity* – translator’s note]. The text from Koh 1:2 in selected translations is as follows:

Leopolitan Bible (1561): “Marność nad marnościami, rzekł Ecclesyastes: marność nad marnościami, a wszystkie rzeczy marność”;

Brest Bible (1563): “Próżność nad próżnościami, powiedział kaznodzieja, próżność nad próżnościami, a wszystko próżność”;

Nieświeska Bible (1572): “Próżność nad próżnościami, rzekł Koheleth, próżność nad próżnościami, wszystko próżność”;

Jakub Wujek Bible (1599): “Marność nad marnościami, rzekł Ekklesiastes: marność nad marnościami, i wszystko marność”;

Gdańsk Bible (1632): “Marność nad marnościami, powiedział kaznodzieja, marność nad marnościami, i wszystko marność”;

Izaak Cyłkow’s translation (1904): “O, marność nad marnościami! rzekł Kohelet; o, marność nad marnościami! Wszystko marność!”;

Milenium Bible (1965): “Marność nad marnościami, powiada Kohelet, marność nad marnościami – wszystko marność”;

Warsaw Bible (1975): “Marność nad marnościami, mówi Kaznodzieja, marność nad marnościami, wszystko marność”;

Poznań Bible (1975): “Marność nad marnościami, mówi Kohelet, marność nad marnościami! Wszystko jest marnością!”;

Warsaw-Praga Bible (1997): “Marność, marność, wołał Kohelet. Marność, marność, wszystko marność”;

Pardes Lauder translation (2007): “Ulotność daremna, daremna ulotność, mówi Kohelet. Wszystko daremne”;

Paulist Bible (2008): “Marność nad marnościami, mówi Kohelet, marność nad marnościami! Wszystko marność!”;

Ecumenical Bible (Didactic Books, 2008): “Ulotne, jakże ulotne – mówi Kohelet – ulotne, jakże ulotne, wszystko jest takie ulotne”.

Czesław Miłosz, who translated the *Ecclesiastes* from the *Septuagint* (first published in “Tygodnik Powszechny” 1977, No. 11), also chose to adhere to this translation tradition, translating the sentence in question as follows: “Marność nad marnościami, rzekł kaznodzieja, marność nad marnościami, wszystko marność”. After all, the initial version of his translation, rendered the *hebel* as a *vain smoke*, but the traditional *vanity* eventually prevailed (Miłosz 1998: 91–95). In this context, what is immensely interesting are the conclusions of the eminent scholar of the *Ecclesiastes*, Father Tadeusz Brzegowy, who states:

[...] the Vulgate interpretation in force in the Latin Church for many centuries has accustomed us to the meaning of *vanitas*. But even St. Jerome, the author of this translation, pointed out in his commentary that all Greek translations older than the Septuagint rendered the Hebrew *hebel* with the term *atmos*, which presupposes the meaning ‘volatilising vapour, quickly dispelling smoke’. Whereas the Latin noun *vanitas* has a wide range of meanings: vanity, nothingness, lack of reality and truth, vain appearance, futility, falsehood, error, ineffectiveness, breath, subtle wind, idle talk, gossip, falsehood, lack of truth, and so on. It is worth noting both the abstract and concrete dimensions of this Latin term. In the abstract, it essentially expresses the absence of an attribute, and in the concrete, the breath of the wind. The Polish-language word “marność” (vanity – translator’s note) is, of course, much narrower and more unambiguous. The term ‘absurdity’, on the other hand, essentially philosophical in nature, is already quite narrow and unambiguous. This is why these translations do not reflect the Hebrew *hebel*, which is almost always a metaphor (a lexicalized metaphor) and in which it sounds like a lack of constancy rather than a lack of dignity or value (Brzegowy 1999: 100–101).

Could it be, then, that the centuries-long tradition of translating the Hebrew *hebel* into Polish *marność* (excluding *the Ecumenical Bible* and the Pardes Lauder translation) is the result of the significance and influence that the *Vulgate* has had and continues to have on Polish biblical translation? On the one hand, probably yes, as the links of Polish culture with the Christian tradition and the Catholic Church cannot be overestimated; on the other hand, the fact of the changing meaning of the Polish word *marność* over time is important here. Today it is associated with aimlessness, pointlessness, nonsense, futility, worthlessness, veneration, barrenness, patheticness, impermanence, inconstancy, nothingness¹ and with fruitlessness, infertility, ineffectiveness, uselessness, superfluousness, mediocrity, miserliness, paltriness, shallowness, shoddiness, and triviality². And yet, as late as in the 19th century, Adam Mickiewicz still used the term in a different sense, when he wrote of a woman as a “puch marny” (vane fluff – translator’s note). This does not mean, after all, that the poet thinks of her as being of inferior quality to a man, but emphasises her spirituality (weathering), her transience and beauty, which are impossible to control rationally. Mara (from the adjective “*marność*” – translator’s note) is, after all, a dream phantom, a ghost, and the concept of spirituality no longer has a pejorative meaning. The philosophical and theological perception in the European tradition of constancy and mutability also plays a great role here. The former is associated with virtue and God, while the latter is associated with earthly transience, the body and the fragility of nature. All it takes is to recall one of the most popular Christian refrains in Poland and in the world: Świat się zmienia, góry, rzeki – tylko nie nasz Pan (The world is changing, mountains, rivers – but not our Lord – translator’s note).

Therefore, let us make an attempt for an original translation from the original into Polish of the initial chapter of the *Ecclesiastes*. The left side of the table below presents a literal translation, keeping the syntax as identical to the original as possible while conforming to the stylistic rules of the Polish language, while the right-hand side shows a dynamic translation, which is intended by the author to reflect the existentialist character of the text.

1. Słowa Koheleta, syna Dawida, króla w Jerozolimie.	1. Oto sprawy Człowieka – mędrca i rzecznika ludu Jerozolimy.
2. Dym i opary, powiedział Kohelet. Para i zapachy, wszystko jest mgłą.	2. Odkrył on, że wszystko przemija i jak mgła ustępuje.
3. Jaki pożytek ma człowiek z ciężkiej swojej pracy, którą się trzudzi pod słońcem?	3. Pytał więc, co dobrego wynika z wszelkich działań, które ludzie podejmują w swoim życiu?

¹ <https://www.synonimy.pl/synonim/marno%C5%9B%C4%87/> (accessed on: 21.09.2023).

² https://synonim.net/synonim/marno%C5%9B%C4%87#google_vignette (accessed on: 21.09.2023).

<p>4. Pokolenie przeszło i pokolenie przychodzi, a ziemia ciągle stoi.</p> <p>5. I wzeszło słońce, i zaszło słońce, i do miejsca swojego wschodzenia wciąż zmierza.</p> <p>6. Idzie na południe i odwraca się na północ, tak krążąc wiatr postępuje i po swoich rewirach wiatr znów wraca.</p> <p>7. Wszystkie rzeki idą do morza, a jednak morze nie napelnia się w miejscu, w którym wchodzi weń rzeka wciąż tam idące.</p> <p>8. Wszystkie sprawy męczą, nie wypowie tego człowiek; nie nasycisz oka patrzeniem i nie napelnisz ucha słuchaniem.</p> <p>9. Co było, to będzie, co się stało, to się stanie i nie ma niczego nowego pod słońcem.</p> <p>10. Jest rzecz, o której można powiedzieć: spójrz, oto coś nowego? To już się stało w światach, które były przed nami.</p> <p>11. Nie ma wspomnienia o pierwszych i też o ostatnich nie będzie, którzy dopiero nastaną. Nie będzie pamięci o nich u tych, którzy przyjdą na końcu.</p> <p>12. Ja, Kohelet, byłem królem nad Izraelem w Jerozolimie.</p> <p>13. I oddałem swoje serce poszukiwaniom i zgłębianiu w mądrości tego wszystkiego, co dzieje się pod niebem. To problem pochłaniający; nałożył go Bóg na synów ludzkich, by z nim obcowali.</p> <p>14. Widziałem wszystkie dzieła, które się dzieją pod słońcem, a oto są one jak dym i męczą ducha.</p> <p>15. Tego, co zniekształcone, nie da się naprawić, a tego, czego brakuje, nie da się dołączyć.</p>	<p>4. Na ziemi, która długo trwa, jedno pokolenie przychodzi, a drugie szybko odchodzi.</p> <p>5. Podobnie słońce – wschodzi i zachodzi, wciąż krąży i zmierza do miejsca swojego wstawania.</p> <p>6. I wiatr podobnie – to na południe, to na północ wieje, wciąż krąży swoimi drogami, by znów wrócić na miejsce poprzednie.</p> <p>7. A i z rzekami tak samo – do morza wpływają, a jednak ono nie wzbiera w tym miejscu, mimo że rzeki tam płyną i płyną.</p> <p>8. Wszystko kiedyś powszednie, choć można by o tym jeszcze długo mówić; oko i ucho bowiem wciąż wypatrują i wyczekują tego, co nowe.</p> <p>9. Co było wczoraj, będzie i jutro, co się stało, powtórzy się znowu; słońce wciąż te same sprawy rozjaśnia.</p> <p>10. Ktoś powie: spójrz, oto dzieje się coś zupełnie nowego. Ale przecież to już było wcześniej i w dawniejszych czasach się zdarzyło.</p> <p>11. Rozmyła się pamięć o tych, którzy kiedyś istnieli; tak będzie i z tymi, którzy żyć dopiero będą. W świadomości następnym poprzedniczy w końcu znikają.</p> <p>12. Reprezentowałem lud Jerozolimy i przewodziłem mu.</p> <p>13. Postanowiłem zatem, że oddam się poszukiwaniom i zgłębianiu istoty życia, choć zadanie to wyczerpuje tych, na których Bóg je nałożył.</p> <p>14. Przyglądałem się wszystkim sprawom człowieka i widzę, że dotkliwie przemija ich sens.</p> <p>15. Nie przywrócisz kształtu temu, co zdeformowane i nie włączysz do organizmu tego, czego nie ma.</p>
---	--

<p>16. Rozwahałem w swoim sercu i powiedziałem: Oto pomnożyłem i dodałem mądrości względem wszystkich, którzy przede mną byli w Jerozolimie i serce moje ujrzało obfitość mądrości i wiedzy.</p>	<p>16. Zastanawiałem się nad tym i stwierdziłem, że nikt przede mną w Jerozolimie nie zgłębiał tego tak wnikliwie i nikt inny nie zebrał tyle mądrości i wiedzy, jaka stała się moim udziałem.</p>
<p>17. I czy oddam swoje serce poznaniu mądrości i poznaniu rozpusty i głupoty – wiedziałem, że i to jest sprawą ducha.</p>	<p>17. Poznanie wszystkiego – zarówno mądrości, jak i dzikości oraz szaleństwa jest bowiem dopiero poznaniem pełnym.</p>
<p>18. Ale w obfitej mądrości dużo jest gniewu, a zbieranie wiedzy mnoży ból.</p>	<p>18. Jednak obfitości mądrości towarzyszy irytacja, a gromadzenie wiedzy powoduje cierpienie.</p>

Summary

The *Ecclesiastes* was written between the turn of the 4th century BC and the middle of the 3rd century BC. Historians are in dispute as to where it was written. This could have been the area of present-day Israel, Alexandria in Egypt (where the Jewish diaspora was quite numerous), or Phoenicia. All of these possible locations (although the latter most so, Zeno of Citium was, after all, a Phoenician) explain the Stoic influence in the content and style of the book (Bartholomew 2009: 50). It is also possible that the author (or authors) of this text travelled and spent a lot of time in Alexandria or Phoenicia. For us, what is important is the tension evident in the book between a monistic and dualistic ontology as well as the portrayal of a processual reality. This probably constitutes the most important characteristic factor of the *Ecclesiastes*, definitely distinguishing it from other parts of the *Tanakh*.

The translator of the text can either sustain this rather delicate feature or lose it. The Hebrew term *הבל* (*hebel*) is one of the most important elements of this characterisation and therefore translating it with the use of the Polish term *marność* in contemporary culture and language significantly weakens it. Therefore, new translations of this ancient book are needed, as it is – just like the entire *Bible* – an essential part of the foundations of Western culture. Moreover, new translations of all its other important components are needed to make them comprehensible to a modern audience. That is because knowing the roots of a culture significantly deepens a person's conscious and responsible life.

Literature

- Bartholomew C.G., 2009, *Ecclesiastes*, Grand Rapids: Baker Academic.
- Blumczyński P., 2006, *Przekład poprawny politycznie. Zarys wpływów ideologicznych w wybranych współczesnych przekładach Nowego Testamentu na język angielski*, "Theologica Wratislaviensia", No. 1.

- Brzegowy T., 1999, *Jakiż pożytek odniesie człowiek z całego swego trudu?* [in:] *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, vol. 6: *Przysłowia, Hiob, Kohelet, Syrach, Księga Mądrości*, ed. J. Frankowski, Warsaw: Akademia Teologii Katolickiej.
- Kuhn Th., 1970, *The structure of scientific revolutions*, Chicago: University of Chicago Press.
- McLaren P., 1991, *Język, struktura społeczna i tworzenie podmiotowości* [in:] *Nieobecne dyskursy*, part 1, ed. Z. Kwieciński, Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Miłosz Cz., 1998, *Księgi Pięciu Megilot*, Kraków: Wydawnictwo Literackie.
- Patalon M., 2017, *Kohelet Taoista. Przyczynek do dialogu międzykulturowego*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Patalon M., 2023, *Przekłady religijnych tekstów źródłowych a edukacja międzykulturowa*, "Edukacja Międzykulturowa", No. 3 (22), doi: <https://doi.org/10.15804/em.2023.03.06>.
- Rorty R., 1979, *Philosophy and the mirror of nature*, Princeton: Princeton University Press.
- Rummel E., 1985, *Erasmus as a translator of the classics*, Toronto-Buffalo-London: University of Toronto Press.
- Weeks S., 2012, *Ecclesiastes and scepticism*, New York: T&T Clark International.
- Tillich P., 1994, *Pytanie o nieuwarunkowane*, Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.

Summary

Do we need new translations of classic source texts?

The article raises the issue of the variability of the meaning of linguistic formulations in relation to the phenomenon of petrification of symbolic religious texts. Methodologically, it falls within the field of hermeneutical research, it is of a contributing nature and, using the example of the *Ecclesiastes*, it postulates the need to constantly verify the translations of these works and make new translations into modern languages.

Keywords

language, culture, translation, *Ecclesiastes*, fluidity, stability